

Samoevalvacija v luči kakovosti

Saša F. Kocijančič in Darka Krmelj

Uvod

Le šola, ki pozna svoje prednosti in slabosti, lahko napreduje. Torej ves čas dela samoevalvacijo in je sposobna izpolnjevati potrebe in pričakovanja udeležencev v procesu vzgoje in izobraževanja. Tudi Tehniški šolski center Kranj (TŠC) se trudi postati vodilna izobraževalna organizacija v regiji za tehnična področja. Samoevalviranje se je na TŠC Kranj začelo že s projektom MAK (mreža kakovosti) v letu 2007 in se nadaljuje od 2008 s projektom MUNUS 2 (http://munus2.tsc.si/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2).

Šolska komisija za kakovost za Strokovno in poklicno šolo (SIPŠ) ter Strokovno gimnazijo (SG) sodeluje z vodstvom in učitelji pri pripravi in izvajanju samoevalvacije na različnih področjih dela in pripravi poročila o kakovosti.

Uvajanje standarda kakovosti v gospodarstvo in v šolstvo

Definicija kakovost vzgoje in izobraževanja je sposobnost izpolnjevanja potreb in pričakovanj udeležencev v procesih vzgoje in izobraževanja. Standardi kakovosti so se najprej pojavili in uveljavili v gospodarstvu. V šolskem sistemu je kakovost še toliko bolj pomembna, saj se nanaša na pomen vzgoje in izobraževanja mladih, ki so osnovni dejavnik človeških virov v podjetjih in drugih ustanovah. Prehod na gospodarstvo, ki temelji na znanju, zahteva v skladu z lizbonsko strategijo (http://circa.europa.eu/irc/opocefact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_sl.htm) posodobitev in stalno izboljševanje sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja kot odgovor na hitre spremembe v gospodarstvu in družbi. To lahko pripomore k povečanju zaposljivosti in družbene vključenosti ter izboljšanju dostopnosti do vseživljenjskega učenja za vse.

Če primerjamo kakovost v gospodarstvu in šolstvu:

- V gospodarstvu so pomembne zahteve kupca – odjemalca in podjetje mora delovati skladno z določenimi standardi o urejenosti v vseh poslovnih in delovnih procesih, ker je to osnova za kakovosten proizvod. V šolah je marsikdaj kako-

vost še vedno le posledica zakonodaje: Zakon o strokovnem in poklicnem izobraževanju (ZPSI-1), III. poglavje 15., 16. in 17. člen, ter Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB 5), III. poglavje 20. in 49. člen. V prihodnosti bo verjetno to tudi kot pogoj za sodelovanje v evropskih (EU) projektih in za pridobivanje sredstev iz EU skladov, za marsikatero šolo pa bistvenega pomena za obstoj.

- Uveden sistem kakovosti je interes podjetja, ker s pridobitvijo certifikata in s tem posledično boljšim delom odjemalcem dokazuje kakovost svojih izdelkov in storitev, v šoli pa s tem lahko pridobimo čim večje število dijakov in ugled v družbi, saj je znak kakovosti dokaz kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela.
- Posledice uvedenega sistema kakovosti v podjetju so kakovostni izdelki. Posledice kakovosti izobraževanja so ravno tako »kakovostni izdelki – dijaki« in posledično za njih večja zaposljivost in uspešnost pri nadaljnjem študiju in delu.

V šolstvu se nam v zvezi s kakovostjo postavljajo tri ključna vprašanja:

1. Sprejet standard v šoli – ali ga poznamo?
2. Kaj sploh je kakovost in kdo jo definira?
3. Čigava je odgovornost za kakovost?

Če poskušamo na kratko odgovoriti na ta vprašanja, lahko strnemo: Kakovost vzgoje in izobraževanja je sposobnost izpolnjevanja potreb in pričakovanj udeležencev v procesih vzgoje in izobraževanja. Standarde v šoli šele spoznavamo in jih ustvarjamo. Tako vodstvo kot člani komisije za kakovost in seveda vsi ostali udeleženci v vzgoji in izobraževanju bi potrebovali že vnaprej pripravljene standarde in več podpore s strani Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ). Kakovost zagotavljamo z instrumenti stalnega izboljševanja procesov in rezultati izobraževanja, kar vpliva na aktivnosti načrtovanja, izvajanja, vrednotenja in pregleda. Kakovost definira šola sama in za kakovost v šoli smo odgovorni vsi zaposleni v šoli, dijaki, starši in socialni partnerji.

Samoevalvacija na TŠC Kranj

Na TŠC Kranj smo s kakovostjo pričeli v projektu MAK v letu 2007, ko je že prišlo do ustanovitve komisije za kakovost in njenih začetkov delovanja. MAK je mreža kakovosti Konzorcija šolskih centrov

Slovenije. Namen mreže je bila medsebojna izmenjava izkušenj in primerov dobrih praks ter stalno sodelovanje slovenskih šol na področju kakovosti v šolstvu. To je bilo vpeljevanje sistema kakovosti v poklicno šolstvo pod okriljem European Teachers Foundation. Pomagali smo si tudi s priročnikom *Priporočila šolam za izvajanje samoevalvacije* (Mali et al. 2007).

Od 2008 naprej pa je sistematično delo in spremljanje kakovosti s samoevalvacijami del projekta *MUNUS 2*. Projekt uvaja prenovljene izobraževalne programe v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju ter sistemsko in vsebinsko ureja področja kakovosti.

Doseženi cilji projektne delo (vsebinsko področje kakovost) so: vpeljevanje sistema celovitega vodenja kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju, priprava osnutka poslovnika – opis vodenja kakovosti v strokovnih in poklicnih šolah, oblikovanje komisije za kakovost in usposabljanje članov, izdelava spletne strani z objavljenimi dokumenti o kakovosti, določitev ciljev dela na področju kakovosti, samoevalvacija – posledično uvajanje izboljšav na področju dela z dijaki, poglobljeno sodelovanje med šolo in gospodarstvom pri pripravi programov Odrprtega kurikula (OK) in Praktičnega usposabljanja z delom (PUD). Pri delu si pomagamo z *Metodološkim priročnikom za delo šolskih komisij za kakovost* (Mali et al. 2010).

Ugotovljeni so bili tudi problemi pri uvajanju kakovosti v šolski sistem dela, ki se kažejo v premajhni motivaciji ravnateljev za spremljanje kakovosti na šolah, saj so že tako preobremenjeni z delom. Finančne motivacije za učitelje, ki bi kvalitetno delali na tem zelo pomembnem področju za šole, tudi ni. Tako nikjer ni opredeljeno vrednotenje dela komisije za kakovost in lahko se kaj kmalu zgodi, da bodo še tako prizadevni člani komisij za kakovost obupali in se »odrekli« tej pomembni funkciji in nalogi.

Težave se kažejo tudi v pomanjkljivem znanju in pomanjkljivi osveščenosti komisij in strokovnih delavcev o pomenu kakovosti na šolah. Tudi ostalim učiteljem je sodelovanje pri samoevalvacijah »samo dodatno breme« in zato je interes za le-te majhen ali pa ga sploh ni.

Čutimo pa pomanjkanje podpore pri postavljanju meril, postopkov za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti s strani MŠŠ ter Sveta za kakovost in evalvacije.

Zadnja samoevalvacija v šolskem letu 2009/10 je bila anketa »Šolska klima« o medosebnih odnosih v razredu na SIPSŠ ter v SG. Zanimalo nas je počutje v razredu, odnos med sošolci, odnos di-

jak – učitelj (v našem primeru je to razrednik) in gojenje občutka pripadnosti razredu. V ta namen smo se pripravili po šestih korakih samoevalvacije: priprava načrta kampanje, informiranje sodelujočih, postavitve računalniške podpore – orodje, anketiranje, analiza in predstavitev rezultatov ter končno in ključno: uvajanje izboljšav, ukrepov. Pri tem smo upoštevali načela uspešne samoevalvacije. Teh šest korakov je bil algoritem, ki nas je ves čas vodil, da smo sistematično šli skozi postopek samoevalvacije.

V samoevalvaciji je sodelovalo 670 dijakov (70 %) in 22 učiteljev razrednikov (74 %). Točkovnik je imel ocene: 1 – se popolnoma strinjam, 2 – se delno strinjam, 3 – se ne strinjam in 4 – se sploh ne strinjam. Povprečna ocena vseh odgovorov je bila med dijaki na siPŠ 2.33 in na SG 2.18, med razredniki pa 2,01 na siPŠ in 2,05 na SG.

Odgovori, ki sta jih obe skupini (razredniki in dijaki) dobro ocenili:

- v razredu se dijaki in učitelji počutijo dobro
- učitelji se trudijo za dober uspeh dijakov
- dijaki so med seboj prijatelji
- dijaki si med seboj pomagajo pri težavah

Odgovori, ki sta jih obe skupini slabše ocenili:

- dijaki se spoštujejo med seboj
- dijake, ki povzročajo probleme, razred izloči
- dijaki ne delajo razlik med seboj in so strpni do drugačnih
- uspeh razreda dijakom veliko pomeni
- dijaki se trudijo za enotnost razreda

Pomembna so bila odstopanja odgovorov razrednikov in dijakov, razredniki so bolje ocenili naslednje trditve:

- med poukom se učitelji trudijo za ustvarjalno vzdušje
- učitelji pomagajo vsakemu dijaku, ki ima težave pri šolskem delu
- če dijaki česa ne vedo, vprašajo učitelja
- učitelji z razumevanjem sprejemajo probleme dijakov
- z dijaki se učitelji dobro razumejo
- med učitelji in dijaki ne prihaja do sporov
- učitelji znajo vzpostaviti red in disciplino v razredu
- učitelji s svojim obnašanjem dajejo dober zgled

- učitelji so mnenja, da pravično ocenjujejo
- učitelji spoštujejo dijake

Torej so razredniki klimo v razredu ocenili v povprečju nekoliko boljše kot dijaki, zato smo sklepali, da dijaki potrebujejo več sodelovanja z razrednikom (razredne ure, pogovorne ure, delavnice na temo sodelovanje v razredni skupnosti ...). Na podlagi ugotovitev smo uvedli razredne ure v urnik ter organizirali za vse učitelje seminar Načrtovanje in izvajanje tematskih razrednih ur.

Letos bomo na osnovi ponovljene samoevalvacije z enako vsebino ugotovili učinke naših aktivnosti. Pričakujemo tudi večjo razpravo med učitelji in dijaki o skupnih rezultatih anketiranja, o možnih izboljšavah motivacije in razumljivosti razlage, izboljšanju medsebojne komunikacije ...

Na tšc Kranj smo samoevalvirali tudi: zadovoljstvo dijakov s šolanjem, uspešnost projekta Skrbništvo, učenje in poučevanje, uspešnost dela na Projektne tednu, šolsko klimo zaposlenih, uspešnost dijakov na PUD, zadovoljstvo učencev s tehniškimi dnevi in informativnim dnevom ter sodelovanje med šolo in gospodarstvom pri pripravi OK in PUD. Na podlagi dejavnosti in analiz smo izvedli tudi že določene izboljšave.

V šolskem letu 2010/11 bomo »pregledali« delovanje šole s pomočjo CPI (Center RS za poklicno izobraževanje) – projekt ESS (Evropski socialni sklad), aktivnosti »Evalvacija učinkov implementacije novih izobraževalnih programov in zagotavljanje kakovosti pedagoškega procesa« in delovne naloge »Kolegialna presoja«. Vsebina, ki smo se je lotili, je samoevalvacija kazalnika – področja učenje in poučevanje in je ključnega pomena pri našem delu.

Metoda je podobna zunanji presoji sistema kakovosti v gospodarstvu, vendar je prijazna do šole in učiteljev, saj se s tem šole in centri med seboj primerjamo, ugotavljamo dobre in slabe strani našega dela, s tem pa pridobivamo bogate izkušnje na področju graditve kakovosti.

Poudarek dela naše šolske komisije za kakovost je vzpostavitev učinkovitega sistema vodenja in spremljanja kakovosti v šoli, izvedba samoevalvacije, ukrepov in izboljšav ter priprava analiz in letnega šolskega poročila o kakovosti.

Zavedamo se, da bomo le z majhnimi, potrpežljivimi koraki prispeli do velikih sprememb. Prepričani smo, da napredujemo v smeri zapisanega poslanstva šole, naše vizije in vrednot. Res pa je, da nikoli nismo tako dobri, da ne bi mogli postati še boljši.

Ugotovitve

Kakovost nikakor ni le stvar vodstva ali komisije za kakovost. Nenehno »izboljševanje šole« je res posledica učinkovitega vodenja (natančna kritična samoevalvacija, strateško načrtovanje in uvajanje izboljšav). Pri tem pa ne smemo pozabiti na pozitivno klimo na šoli, pa naj bo to med učitelji in drugimi delavci šole ali pa med ostalimi subjekti izobraževanja (dijaki, starši, lokalna skupnost...). Vse to nam bo zagotavljalo konkurenčno prednost in rast, dijakom ob zaključku šolanja praktično, uporabno znanje, ki bo odraz njihovih potreb ter seveda potreb gospodarstva, obrti in drugih socialnih partnerjev. Na tšc Kranj kakovost ni samo zaradi zakonodaje, temveč je to postalo nujno za razvoj in uspešnost delovanja celotnega centra. Zavedamo se, da z delom na tem področju vplivamo na kakovost vzgoje in izobraževanja mladih, ki so osnovni dejavnik človeških virov v podjetjih in drugih ustanovah.

Literatura

- Mali, D., D. Krmelj, P. Štekar in A. Vrščaj. 2010. *Metodološki priročnik za delo šolskih komisij za kakovost*. Ljubljana: Konzorcij šolskih centrov.
- Mali, D., A. Vrabič, M. Pevec, M. Papež, K. S. Ermenc in S. Pevec Grm. 2007. *Priporočila šolam za izvajanje samoevalvacije: ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Zakon o strokovnem in poklicnem izobraževanju (ZPSI-1). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 79/2006.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB5). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 16/2007, 36/2008, 58/2009, 64/2009, 65/2009, 20/2011.

- Darka Krmelj je samostojna strokovna sodelavka v Medpodjetniškem izobraževalnem centru v Tehniškem šolskem centru Kranj.
darka.krmelj@guest.arnes.si
- Saša Kocijančič je ravnateljica Strokovne in poklicne šole v Tehniškem šolskem centru Kranj.
sasa.kocijancic@guest.arnes.si